

INTRODUCEREA FONDURILOR DE PENSII OBLIGATORII ADMINISTRATE PRIVAT

Aspecte critice pentru România

CUPRINS

PREFAȚĂ	3
INTRODUCERE ȘI SCOPUL ACESTUI MATERIAL	4
CAPITOLUL 1	
OBIECTIVE ALE REFORMEI SISTEMULUI DE PENSII PRIN INTRODUCEREA FONDURILOR DE PENSII ADMINISTRATE PRIVAT (PILONUL II DE PENSII)	5
1.1. Obiective ale reformei și modul în care acestea corespund realității din România ...	6
1.2. Condiții necesare introducerii sistemului de pensii private obligatorii și modul în care România îndeplinește aceste condiții	8
1.3. Posibile așteptări nerealiste ale cetățenilor, cu privire la rezultatele fondurilor de pensii, așteptări dezvoltate în lipsa unei campanii de informare corecte	10
1.4. Persoane vizate de sistemul de pensii private obligatorii	11
1.5. Implicații bugetare și sociale – evaluări oficiale realiste?	12
CAPITOLUL 2	
PROBLEME PRINCIPALE CU CARE SE CONFRUNTĂ INTRODUCEREA FONDURILOR DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII	13
2.1. Costuri de administrare	14
2.2. Investiții.....	15
2.3. Sistem informatic și colectarea contribuțiilor	16
2.4. Sisteme de garantare	17
2.5. Transparența	18
2.6. Impactul de gen	19
CAPITOLUL 3	
MODUL DE SUPRAVEGHERE ȘI REGLEMENTARE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII – PREROGATIVE ALE CSSPP ȘI INFLUENȚE ASUPRA ACESTEIA CE POT AFECTA FUNCȚIONAREA SISTEMULUI	22
CAPITOLUL 4	
CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE MODIFICARE A LEGISLAȚIEI ACTUALE ȘI PROBLEME CE TREBUIE AVUTE ÎN VEDERE LA ELABORAREA LEGISLAȚIEI SECUNDARE	24
4.1. Concluzii	24
4.2. Propuneri de modificare și completare a legii, recomandări privind modul de pregătire a implementării sistemului	26
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	27

PREFAȚĂ

Acest document reprezintă o analiză a stadiului de implementare a reformei sistemului de pensii din România, din perspectiva introducerii pilonului II de pensii (pensii private obligatorii), realizată cu scopul de a sesiza instituțiile statului implicate în această reformă cu privire la riscurile existente și măsurile care ar putea sprijini o bună implementare.

Materialul a fost realizat prin analiza unor documente relevante pentru stadiul de implementare a reformei și pentru contextul în care aceasta are loc.

Materialul a fost scris de:

Steluța Enache, Directoare Departamentul Economic al Blocului Național Sindical
Petru Sorin Dandea, Vicepreședinte al Confederației Naționale Sindicale Cartel Alfa
Cristina Văileanu, Expertă de gen în cadrul Centrului Parteneriat pentru Egalitate.

Inițiativa de scriere a acestui document și de transmitere a concluziilor și recomandărilor sale către instituțiile statului implicate în reforma sistemului de pensii a avut loc în cadrul proiectului „Dimensiunea de gen a reformei pensiilor din România”, realizat de Centrul Parteneriat pentru Egalitate, cu sprijin financiar de la Biroul Internațional al Muncii, Sub-Biroul Regional pentru Europa Centrală și de Est.

Alina Chiriac

Directoare Program

Centrul Parteneriat pentru Egalitate

achiriac@cpe.ro

Telefon: 031 103.17.57; 031 104.11.42

Fax: 031 103.17.58

INTRODUCERE ȘI SCOPUL ACESTUI MATERIAL

România se află în plin proces de privatizare parțială a sistemului său de pensii. În acest sens, a fost adoptată Legea nr. 23/2007 de modificare și completare a Legii 411/2004 privind fondurile de pensii administrate privat, și au fost emise norme pentru aplicarea acestei legi. A fost înființată Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private¹ – CSSPP –, cu atribuții în domeniul reglementării și supravegherii pieței fondurilor de pensii administrate privat și s-a început procesul de autorizare a societăților comerciale administratori de fonduri de pensii. Pentru sfârșitul lunii august, a acestui an, este prevăzută demararea acțiunii de aderare a cetățenilor la un fond de pensii obligatorii administrat privat. Cetățenii cu vârsta până în 35 de ani vor fi obligați să adere la un fond de pensii, în timp ce decizia pentru persoanele cu vârsta între 35 și 45 de ani va fi una opțională.

În acest context, prin acest document se înaintează instituțiilor statului implicate în reformarea sistemului de pensii, respectiv Ministerului Muncii, Familiei și Egalității de Șanse, Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private, Comisiilor pentru muncă și protecție socială din Parlamentul României un punct de vedere cu privire la posibilele riscuri ale măsurii de privatizare parțială a sistemului național de pensii, propuneri de modificare și completare a legislației în vigoare și recomandări de acțiuni de informare a cetățenilor aflați în grupul țintă al reformei.

Pentru realizarea acestui document au fost utilizate rapoarte economice și sociale, cercetări în domeniu, legi și norme existente, alte evaluări.

Documentul cuprinde o analiză a obiectivelor reformei pensiilor prin introducerea fondurilor de pensii obligatorii administrate privat, a problemelor principale care ar putea apărea, ca urmare a procesului de implementare a acestui sistem, a sistemului de supraveghere și reglementare a pensiilor private obligatorii și a riscurilor ca acesta să devină părtinitor, a nevoilor de informare a cetățenilor. De asemenea, documentul prezintă, în final, o serie de propuneri de modificare și completare a legislației și de recomandări de acțiuni pentru o implementare a reformei în folosul tuturor cetățenilor care vor fi atinși de această reformă.

Acronime:

ANAF = Agenția Națională de Administrare Fiscală

CSSPP = Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private

CNPAS = Casa Națională de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale

PAYG = Pay-As-You-Go = „plătești pe măsură ce ești plătit” – sistemul public de pensii

¹ CSSPP are drept misiune reglementarea, coordonarea, supravegherea și controlul activității sistemului de pensii private pentru funcționarea eficientă a sistemului în interesul participanților și beneficiarilor; (www.csspp.ro)

CAPITOLUL 1

OBIECTIVE ALE REFORMEI SISTEMULUI DE PENSII PRIN INTRODUCEREA FONDURILOR DE PENSII ADMINISTRATE PRIVAT (PILONUL II DE PENSII)

Rolul Guvernului în introducerea fondurilor de pensii administrate privat (pilonul II de pensii), după modelul de reformă al Băncii Mondiale

Sistemele de pensii trebuie să fie sustenabile din punct de vedere fiscal și politic, astfel încât să atingă obiectivul de asigurare a veniturilor necesare pentru oamenii vârstnici.

De-a lungul timpului, nevoia de reformă a sistemelor de pensii a devenit din ce în ce mai presantă, pentru multe țări, fie datorită îmbătrânirii populației, așa cum se întâmplă, în general, în țările europene, fie datorită unui management defectuos al proceselor de reformă economică sau al sistemelor de pensii.

Unele țări au încercat reformarea sistemelor de pensii prin forțe proprii, în alte cazuri, însă, ca și în cel al României, instituțiile financiare internaționale au avut un cuvânt important de spus.

România și-a propus să implementeze un model de reformă promovat intens de Banca Mondială în ultimii 10 ani, model ce presupune privatizarea parțială a sistemului public de pensii și care a fost implementat în multe din țările Europei Centrale și de Est. Despre succesul acestui model nu se va putea vorbi până la momentul în care vor fi plătite primele beneficii (pensii lunare), moment care a fost experimentat doar în Chile.

Evaluarea independentă² realizată asupra modului în care s-a aplicat strategia de reformă a Băncii Mondiale, în domeniul pensiilor, menționează că Banca Mondială a eșuat în a asigura asistență țărilor implicate în acest program. Programele Băncii s-au orientat mai mult spre implementarea sistemelor de pensii bazate pe mai mulți piloni și mai puțin spre asigurarea unui sprijin pentru dezvoltarea sistemelor de asistență socială pentru persoanele vârstnice, aceasta deși acest ultim element este statuat ca obiectiv al strategiei Băncii Mondiale.

Tendința de utilizare la scară din ce în ce mai largă a fondurilor private de pensii nu trebuie să conducă către retragerea Guvernului în a promova o politică publică, în acest domeniu. Monitorizarea și reglementarea pensiilor private devine o sarcină importantă și complexă pentru Guvern. Aceasta întărește importanța intervenției politicii publice prin instrumente adecvate pentru a asigura securitatea și eficiența managementului activelor fondului de pensii.

² Pension Reforms and the Development of Pension Systems: an Evaluation of World Bank Assistance – Independent Evaluation Group – The Independent Evaluation Group (IEG) is an independent unit within the World Bank; it reports directly to the Bank's Board of Executive Directors. The goals of IEG's evaluations are to draw lessons from Bank experience, and to provide an objective basis for assessing the results of the Bank's work.

1.1. OBIECTIVE ALE REFORMEI ȘI MODUL ÎN CARE ACESTEA CORESPUND REALITĂȚII DIN ROMÂNIA

Privatizarea serviciilor de securitate socială continuă să fie un subiect important al dezbaterilor publice, nu numai în România, ci și la nivel european.

Deși sustenabilitatea fiscală și cea financiară ale sistemului de pensii sunt stabilite ca ținte, acestea trebuie subordonate obiectivului central al reformelor, și anume asigurarea unui nivel de trai decent pentru pensionari, în condițiile unei împărțiri echitabile a poverii între generații.

Indiferent dacă administrarea sistemului de pensii se face de către stat sau de către entități private, obiectivele asumate la nivel european, în domeniul pensiilor, trebuie respectate. De altfel, periodic, Comisia Europeană monitorizează modul în care fiecare țară își asumă și respectă aceste obiective. Analiza respectării acestor principii vizează nu doar sistemul public de pensii, ci și pe cel administrat privat.

Relevanța reformei sistemului de pensii, prin introducerea pensiilor private obligatorii, ar trebui urmărită având în vedere următoarele obiective:

- Asigurarea unui nivel adecvat al veniturilor din pensii prin:
 - prevenirea excluziunii sociale;
 - asigurarea unui nivel adecvat al pensiei – creșterea ratei de înlocuire a salariului prin pensie;
 - asigurarea accesului tuturor cetățenilor la sisteme de pensii care să le permită menținerea standardului de viață după retragere;
 - promovarea principiului solidarității în interiorul unei generații și între generații.
- Asigurarea sustenabilității prin creșterea ratei ocupării;
- Asigurarea condițiilor de a rămâne activi pentru persoanele vârstnice;
- Asigurarea stabilității financiare a sistemului de pensii;
- Menținerea unei balanțe corecte între persoanele active și pensionari, care să nu împovăreze persoanele active, dar care să asigure un nivel adecvat al beneficiilor pentru pensionari;
- Asigurarea unui cadru legislativ și a unui management al sistemelor de pensii care să asigure eficiența, securitatea, accesul și portabilitatea pensiei³;
- Modernizarea sistemelor de pensii – adaptarea la sistemele de ocupare flexibile și la noile caracteristici ale carierei;
- Atingerea aspirațiilor pentru o mai mare egalitate, între bărbați și femei, în ceea ce privește pensiile;
- Construirea încrederii în performanța sistemului și creșterea transparenței și adaptabilității sistemelor de pensii, pentru a face față noilor circumstanțe.

³ Portabilitatea pensiei – concept care vizează conservarea dreptului de pensie al salariaților mobili la nivel european

În acest moment, reforma propusa de România, prin introducerea fondurilor de pensii administrate privat, nu urmărește obiectivele menționate anterior, cel puțin din punctele de vedere care urmează:

- **Nivelul de garantare a pensiilor din sistemul privat nu pare a fi construit pentru creșterea ratei de înlocuire a pensiei prin salariu și asigurarea unui nivel adecvat al veniturilor din pensii.** Chiar și după introducerea fondurilor de pensii administrate privat, rata medie de înlocuire a salariului prin pensie este prevăzută la un nivel sub 50%.
- **Introducerea pilonului doi (pensii private obligatorii) va genera creșterea deficitului bugetar din fondul public de pensii pentru următorii ani și, implicit, o sarcină suplimentară asupra generațiilor viitoare.** Echilibrarea actuală a sistemului de pensii va fi valabilă pentru cel mult 20 de ani de acum încolo, pentru că îmbătrânirea populației va conduce sistemul de pensii, din nou, în dificultate financiară. Problema care se va pune și care va influența în mod decisiv sistemul de pensii ține de modul în care va fi gestionată piața muncii și politicile active de rețineră în activitate a persoanelor vârstnice.
- Există o serie de categorii de persoane care sunt lăsate atât în afara sistemului public de pensii, cât și a celui privat – pentru care nu s-a identificat nici o soluție viabilă.
- **În România, corupția este o problemă importantă, iar, ca atare, sistemul de pensii private trebuie controlat și reglementat în mod eficient, astfel încât posibilele riscuri legate de corupție să nu afecteze buna sa funcționare.** Este necesar să se construiască încrederea populației în acest sistem de pensii, în care vor fi investite fluxuri de bani ce reprezintă câteva procente din PIB. Încrederea populației poate fi câștigată prin garantarea performanței sistemului.

În plus, câteva state europene au anunțat îngrijorarea lor cu privire la creșterea inegalităților în beneficiile (pensiile) ce vor fi asigurate de sistemele de pensii de tip „fond de pensii”.

Studiile realizate de OECD⁴ au scos clar în evidență faptul că o creștere a importanței fondurilor de pensii a condus la o creștere a veniturilor din pensii doar pentru cei care, în timpul vieții active, au avut venituri mari și medii. Sistemul fondurilor de pensii produce o distribuire a veniturilor celor care contribuie mult mai inegală decât cea realizată de sistemul public de pensii.

Introducerea fondurilor de pensii administrate privat implică o creștere a rolului politicii publice în atingerea obiectivelor de nivel adecvat al beneficiilor și de sustenabilitate financiară. Guvernul României este cel care poate realiza această creștere, pentru că el este direct responsabil de cadrul de funcționare a sistemului de pensii private și de supraveghere a fondurilor.

⁴ „Adequate and sustainable pensions – synthesis report 2006” – European Commission, ec.europa.eu/employment_social/social_protection/docs/2006/rapport_pensions_final_en.pdf -

1.2. CONDIȚII NECESARE INTRODUCERII SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII ȘI MODUL ÎN CARE ROMÂNIA ÎNDEPLINEȘTE ACESTE CONDIȚII

Succesul în implementarea sistemului de pensii capitalizat depinde foarte mult de condițiile inițiale economice și sociale din țara respectivă, de capacitatea instituțională efectivă și de angajamentul politic de a reforma sistemul de pensii.

Trecerea de la un sistem PAYG (pay-as-you-go) către un sistem de tip capitalizat nu poate avea succes în țările care nu au, încă, stabilitate și sustenabilitate fiscală. Politici monetare și fiscale sustenabile sunt elemente de bază, pentru ca un sistem de tip capitalizat să poată atinge obiectivele asumate. Dezechilibrele macroeconomice, inflația ridicată sau îndatorarea excesivă sunt doar câteva elemente care crează incertitudine și destabilizează piața financiară și, implicit, un astfel de sistem de pensii.

Experiențele din țările care au implementat un astfel de sistem, până în acest moment, arată faptul că reforma sistemelor de pensii a eșuat în situațiile în care condițiile de mai sus nu au fost îndeplinite.

Obiectivul asumat de Banca Mondială, și anume ca introducerea sistemelor capitalizate de pensii să determine creșterea economiilor, dezvoltarea pieței de capital și creșterea participării lucrătorilor în sistemele de pensii, s-a dovedit a fi imposibil de atins.

Există foarte puține elemente care să susțină faptul că introducerea fondurilor de pensii ar determina creșterea economiilor sau dezvoltarea piețelor de capital, mai mult, reformele de tip mulți piloni nu au crescut rata de acoperire a pensiei, prin salariu, în cele mai multe țări.

În ultimii ani, România a reușit o stabilizare a economiei și o reducere a inflației anuale sub 5%. În plus, țara noastră s-a integrat în Uniunea Europeană, fapt care dă un plus de credibilitate economiei românești. Cu toate acestea, economia se confruntă, încă, cu o serie de probleme structurale, care pot afecta eficiența investițiilor fondurilor private de pensii, probleme care sunt descrise în cele ce urmează.

Un sistem de tipul fondurilor de pensii, cu participare obligatorie, poate să funcționeze în parametrii care să asigure atingerea obiectivului central numai dacă, anterior introducerii acestuia, sunt rezolvate o serie de probleme, care privesc:

- **Capacitatea sistemului informatic și informațional de evidență a contribuabililor**
Capacitatea actuală de identificare și evidență a contribuabililor pe care o au, în acest moment, instituțiile responsabile este scăzută și, de aceea, îmbunătățirea substanțială a acestei capacități trebuie să fie unul dintre obiectivele perioadei imediat următoare.
- **Sistemul de colectare a impozitelor, taxelor și contribuțiilor**
Nerezolvarea actualelor probleme din sistemul unic de colectare a impozitelor, taxelor și contribuțiilor, utilizarea celor două instituții (ANAF și Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale) este, încă, greoaie, birocratică și costisitoare pentru sistemul fondurilor de pensii. Până în acest moment, nu s-a asigurat compatibilitatea sistemelor informatice și a informațiilor între Trezoreria statului, ca instituție de

colectare, și Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale, ca instituție de evidență. Introducerea fondurilor private, în aceste condiții, pe sistemul public de colectare și evidență va fi foarte costisitoare, datorită faptului că pentru fiecare zi de întârziere în virarea contribuțiilor către fondurile private, Trezoreria va fi obligată să plătească penalități pentru întârziere.

– **Evaluarea costurilor de tranziție de la un sistem de pensie la altul și modul în care ele vor fi suportate**

Trebuie avută în vedere asigurarea unui echilibru al costurilor între generații. Deși s-a încercat o evaluare parțială a costurilor tranziției de la un sistem la altul, nu au fost identificate sursele de acoperire a deficitului.

– **Promovarea unei politici de investiții care să conducă la obținerea unor beneficii însemnate pentru participanții și beneficiarii acestor fonduri**

Elementul central în a derula o astfel de politică îl constituie existența unei piețe de capital funcțională și eficientă. Lipsa instrumentelor financiare care să asigure un nivel acceptabil între rentabilitate și risc sau nivelul redus al tranzacțiilor sunt doar câteva din problemele ce trebuie rezolvate înainte de începerea colectării contribuțiilor participanților la fondurile de pensii. Intrarea fondurilor de pensii în piața de capital nu va rezolva problemele existente, iar fondurile de pensii nu au scopul (menirea) de a determina un astfel de trend.

– **O populație informată, care să înțeleagă și să utilizeze tipul de informații cu care operează fondurile de pensii**

Având în vedere că persoanele cu vârsta până în 35 de ani sunt obligate să participe la un astfel de sistem de pensii, apare necesitatea ca aceste persoane să vegheze la modul în care le sunt respectate drepturile, în procesul de administrare și furnizare de pensii private obligatorii. Participanții la aceste fonduri ar trebui să fie suficient de informați, pentru a face față, în mod eficient, unor astfel de cerințe. Sistemul fondurilor private de pensii și modul în care se asumă și se împart riscurile, în sistem, se bazează pe vigilența fiecărui participant în parte. Opțiunea spre un fond de pensie sau spre altul fiind una individuală, este de datoria fiecărui participant să se asigure că fondul unde a aderat funcționează la parametrii de rentabilitate asumați de acesta. Vor exista fonduri care vor avea rezultate slabe, dar nu atât de slabe încât să li se retragă autorizația, și fonduri care vor funcționa la un nivel de rentabilitate peste medie. Dacă un participant, membru al unui fond cu rentabilitate scăzută, nu va urmări evoluția fondului, va rămâne, până la pensionare, într-un fond cu rezultate mediocre și, ca atare, beneficiile din pensii vor fi reduse. Mai mult, dacă participanții nu vor fi interesați de evoluțiile fondurilor de pensii la care au aderat, atunci nu se va asigura acea mișcare, între fonduri, care să genereze concurența în sistem.

– **Introducerea acestui sistem ar trebui să se bucure de susținerea largă a populației**

Susținerea măsurii de introducere a pensiilor private obligatorii de către clasa politică, societatea civilă, opinia publică este mai mult decât necesară, având în vedere faptul că, o dată introdusă o astfel de reformă, nu se poate renunța la ea în situații de schimbări politice.

Introducerea fondurilor de pensii a fost promovată în ideea de a reduce riscurile demografice și politice ale sistemului PAYG. În practică, însă, s-a dovedit că fondurile de pensii, chiar și în țările cu piețe de capital dezvoltate și bine reglementate și supravegheate, sunt supuse riscurilor legate de volatilitatea pieței de capital. Mai mult, riscul de interferență politică în funcționarea fondurilor de pensii nu s-a putut elimina.

1.3. POSIBILE AȘTEPTĂRI NEREALISTE ALE CETĂȚENILOR, CU PRIVIRE LA REZULTATELE FONDURILOR DE PENSII, AȘTEPTĂRI DEZVOLTATE ÎN LIPSA UNEI CAMPANII DE INFORMARE CORECTE

Instituțiile publice cu responsabilități în implementarea măsurii de introducere a pensiilor private obligatorii, și anume Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse, Casa Nationala de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale, Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private nu au realizat nici o campanie de informare a populației, cu privire la riscurile pe care le presupune un astfel de sistem de pensii. În aceste condiții, educația populației pentru a putea face opțiuni în cunoștință de cauză pare a fi rămas ultima preocupare a instituțiilor abilitate. Două tipuri de opțiuni vor fi foarte importante pentru cetățeni, și anume:

- opțiunea persoanelor, care vor intra în sistem, de a alege un fond de pensie sau altul;
- opțiunea persoanelor, cu vârste între 35 și 45 de ani, de a contribui la un fond de pensii private, sau de a rămâne la varianta de a vira întreaga contribuție la fondul public de pensii.

Experiența FNI, Caritas sau a unor bănci ce au lăsat milioane de persoane fără economiile făcute fac populația reticentă la ideea de fonduri⁵. Acest fapt poate genera o lipsă de interes a populației și, implicit, neînscrierea unora dintre cetățeni la un fond de pensie până la termenul limită stabilit de lege. Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private va distribui aleator cetățenii cu vârsta până în 35 de ani neînscriși la un fond de pensii, după criterii ce nu au fost stabilite, încă.

Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private a început autorizarea pentru operatorii din piața de pensii a pilonului doi. **Publicitatea agresivă pe care administratorii o vor face va crea cetățenilor așteptări nerealiste cu privire la rezultatele acestor fonduri de pensii.**

Pentru a putea discerne informațiile, populația trebuia să primească un set de informații realiste și neutre, care să o ajute să conștientizeze beneficiile, dar și riscurile unei astfel de participări.

Instituțiile statului nu au început, din vreme, o astfel de campanie, iar, ca urmare, oamenii sunt împinși în astfel de sisteme, asumându-și riscul, fără a exista o estimare oficială a consecințelor pe care un astfel de sistem le poate avea asupra nivelului lor de trai la vârsta pensionării. Așa cum se știe, sistemul contribuțiilor definite, așa cum va fi cel din România, lasă o mare parte din riscurile participanților să fie gestionate de către fondurile de pensii.

⁵ Studiu calitativ "Focus grupuri cu femei active pe piața muncii din București", realizat de IMAS în mai-iunie 2006, la cererea Centrului Parteneriat pentru Egalitate

1.4. PERSOANE VIZATE DE SISTEMUL DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII

Conform legii⁶, sunt obligate să participe la acest sistem persoanele care au până în 35 de ani și contribuie, obligatoriu, la sistemul public de pensii. În plus, pot opta pentru acest sistem persoanele între 35 și 45 de ani. Toți participanții înscriși în sistem vor contribui, începând cu ianuarie 2008, la fondul de pensie pentru care au optat, cu un procent de 2% din venit, în primii ani, acest procent urmând să crească, treptat, la 6% din venit (până în 2016). Procentele se vor scădea din actuala contribuție la sistemul de pensii publice, de 9,5%.

Având în vedere numărul redus al persoanelor ocupate, altele decât salariații, care sunt asigurate în sistemul asigurărilor sociale, probabil că marea majoritate a celor ce vor adera la un fond de pensii, obligatoriu sau voluntar, vor fi salariații.

Dacă avem în vedere datele furnizate de Institutul Național de Statistică, aprox. 30-35% din persoanele ocupate au vârsta până în 35 de ani, dacă la acestea adăugăm aprox. 50% din cei cu vârsta cuprinsă între 35 și 45 de ani, rezultă că ar putea participa în acest sistem peste 2 milioane de persoane.

În timp, numărul persoanelor din sistem va crește pe măsură ce populația tânără va intra în piața muncii.

Așa cum am menționat, persoanele care ar putea intra în acest sistem de pensii private obligatorii au nevoie de informații realiste, care să le ajute să aleagă fondul de pensie, să monitorizeze și să evalueze activitatea acestuia.

Persoanele cu vârsta între 35 și 45 de ani vor fi nevoite să aleagă dacă vor contribui la un fond de pensii privat sau nu. Este important de știut, de către acestea, că decizia de a contribui la un fond de pensie privată atrage diminuarea contribuțiilor la fondul public și, implicit, a pensiei de stat pe care o vor primi. În aceste condiții, decizia de a contribui la o pensie privată obligatorie se poate transforma într-un dezavantaj, dacă salariul persoanei este mic. Fiind vorba despre o contribuție în procent fix din salariu (2 până la 6 %), fondul acumulat va avea o valoare mică.

Riscul este că, o dată ce persoanele din această categorie au luat decizia de a contribui la o pensie privată obligatorie, nu vor mai putea să-și schimbe opțiunea și să beneficieze doar de pensia de stat, ca în cazul în care nu ar fi luat această decizie.

⁶ Legea 23/2007 pentru modificarea și completarea Legii 411 din 2004 privind fondurile de pensii administrate privat

1.5. IMPLICAȚII BUGETARE ȘI SOCIALE – EVALUĂRI OFICIALE REALISTE?

Evaluările oficiale prevăd că după introducerea pilonului doi de pensii, rata medie de acoperire calculată față de salariul mediu brut se va situa la aproximativ 40%. Până în 2049, rata medie de acoperire totală în sistem public și sistem privat urmează a ajunge la 40%, în condițiile în care rata de acoperire furnizată de sistemul public este prevăzută la 33%. Dacă avem în vedere că, în 42 de ani, toți pensionarii din România, la acel moment, vor avea atât o pensie publică, cât și una privată, atunci, se poate concluziona că rata de înlocuire furnizată de sistemul privat este de doar 7% din salariul mediu, în condițiile în care contribuțiile plătite sunt de 6%.

În anul 8 al implementării sistemului de pensii private, valoarea contribuțiilor transferate de la sistemul public de pensii către sistemul privat se va apropia de 1% din PIB, conform estimărilor realizate în Programul de Convergență. Acest fapt contribuie la alimentarea deficitului sistemului public de pensii. În primul an de aplicare a sistemului de pensii private (anul 2008), deficitul creat de transferul contribuțiilor va fi de aprox. 0,15% din PIB. De asemenea, indirect, va crește deficitul bugetului asigurărilor sociale, ca urmare a costurilor de organizare și ținere a Registrului de evidență a participanților la fondurile private de pensii, activitate ce revine CNPAS. Fără alocarea unor resurse financiare adecvate pentru această activitate, CNPAS va îndeplini cu dificultate responsabilitățile ce-i revin.

Creșterea deficitului sistemului public se va produce pe măsură ce populația tânără ce va intra în sistem va orienta o parte din contribuția ei către sistemul privat. În același timp, o dată cu pensionarea celor peste 45 de ani, va crește numărul persoanelor ce vor accesa sistemul public de pensii. Persoanele care au peste 45 de ani și au fost generația „sacrificată a tranziției” vor plăti și după retragerea din activitate. Oricare din variantele de acoperire a deficitului creat – creșterea vârstei de pensionare, stabilirea unei rate mai reduse de înlocuire a salariului prin pensie, promovarea unor metode de indexare defavorabile pensionarilor sau creșterea fiscalității pe forța de muncă activă – vor avea un impact negativ asupra pensionarilor actuali și viitori.

Dacă guvernul va decide creșterea vârstei de pensionare a femeilor și egalizarea ei cu cea a bărbaților, acest lucru ar reduce costurile generate de sistemul de pensii, deoarece ar trebui să plătească drepturi de pensie femeilor pentru o perioadă de timp mai scurtă.

Pentru femei, această măsură poate fi avantajoasă, pe termen lung, acordându-le 5 ani în plus pentru a-și construi pensia de pe pilonul II. Ar fi incorect, însă, dacă, prin creșterea vârstei de pensionare a femeilor, s-ar avea în vedere acoperirea deficitului din bugetul pensiilor publice. Acest lucru ar însemna că doar femeile ar susține, în fapt, costurile privatizării sistemului de pensii.

Guvernul susține că există și alte opțiuni pentru acoperirea, pe termen scurt, a deficitului așteptat în bugetul pensiilor publice. Acestea ar fi împrumuturi guvernamentale acordate de Banca Mondială sau alte instituții financiare internaționale, profituri realizate din diverse privatizări, etc. Totuși, experiența internațională arată că aceste alte surse nu sunt suficiente pentru acoperirea deficitului financiar din bugetul public de pensii, pe termen lung.

CAPITOLUL 2

PROBLEME PRINCIPALE CU CARE SE CONFRUNTĂ INTRODUCEREA FONDURILOR DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII

În cele mai multe țări, reforma sistemului de pensii prin introducerea fondurilor de pensii private nu a îmbunătățit securitatea persoanelor vârstnice. În multe cazuri, investițiile fondurilor de pensii obligatorii nu au fost suficient de diversificate, concentrându-se, în general, pe titluri de stat.

Necesitatea de a asigura un nivel minim garantat al pensiilor, ca și lipsa de acoperire, în cazul unor persoane vârstnice, va conduce la o creștere a cheltuielilor bugetului public, atunci când lucrătorii nu vor obține din acumulare suficiente resurse pentru a atinge nivelul minim garantat. În plus, sistemele de pensii de tip mulți piloni pot, gradual, cadea sub nivelul minim, dacă nivelul garantat este indexat, în timp ce pensia obținută – nu.

Sistemele de pensii capitalizate au fost criticate pentru costurile administrative și cele de marketing foarte ridicate, pentru lipsa de competiție între furnizorii de pensii și pentru linii directoare ale investițiilor restrictive.

Trebuie avut, de asemenea, în vedere, că o creștere a rolului fondurilor de pensii administrate privat nu trebuie să diminueze responsabilitatea Guvernului în a asigura pensii adecvate și sustenabile, din punct de vedere financiar.

Experiența acumulată în aplicarea sistemului pensiilor cu capitalizare, administrate privat, demonstrează că nu există garanția eficienței sistemului, acesta fiind influențat negativ de următoarele elemente:

- costuri de administrare foarte mari;
- repartiția eventualelor profituri între participanți și companiile de administrare a fondurilor nu este justă, în raport cu participarea la investiție;
- fluctuații sensibile ale valorii instrumentelor financiare, care conduc la rate de rentabilitate reală negativă.

Dintre problemele ce ar putea fi generate de cadrul legislativ existent și dintre problemele ce ar putea apărea în procesul de implementare, le menționăm pe cele ce urmează:

2.1. COSTURI DE ADMINISTRARE

Deși ratele de creștere a rentabilității brute a fondurilor de pensii au fost superioare ratelor de creștere a salariilor, în majoritatea țărilor, impactul generat de costurile de administrare a fondurilor a condus la o diminuare drastică a ratei nete de rentabilitate.

Pentru România, nivelul costurilor stabilit prin lege ca limită maximă este destul de redus, însă sunt două tipuri de probleme legate de acestea:

- a) legea permite Comisiei să poată modifica limita maximă a costurilor de administrare, ceea ce dă puteri extrem de mari Comisiei;
- b) nivelul redus va conduce la mutații în piață, fie sub forma unei concentrări excesive, fie sub forma înființării unor fonduri care, ulterior, vor fi preluate de către altele.

Lipsa informației asupra ratelor de rentabilitate și a cheltuielilor suportate de fondurile de pensii pot limita competiția și conduc la o segmentare a costurilor de administrare.

Costurile asociate colectării contribuțiilor sunt ascunse, fiind suportate, pe de o parte, de către angajator, iar, pe de cealaltă parte, de instituțiile statului, abilitate ca instituții de colectare și de evidență. Casa Națională de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale, ca instituție de evidență, va trebui să investească reurse financiare și umane pentru ținerea evidențelor Registrului Participanților. De asemenea, Trezoreria Statului va fi cea care va colecta contribuțiile plătite de angajatori și le va distribui către fondurile de pensii, pentru fiecare participant, în parte. Angajatorii vor trebui să declare, suplimentar, contribuțiile și alte informații legate de participanți.

Probleme potențiale pot fi cauzate de:

- menținerea unei structuri de comisioane mixtă;
- lipsa de transparență;
- lipsa competiției în sistemul de pensii.

2.2. INVESTIȚII

Stabilitatea, pe termen lung, a rentabilității fondurilor de pensii este dificil de evaluat, datorită riscurilor aferente creditelor, volatilității pieței de capital, sau nivelului costurilor de administrare.

Experiența țărilor din Europa Centrală și de Est a arătat că, în general, obținerea unor rate ridicate de rentabilitate este greu de realizat. În general, titlurile de stat sunt instrumente cu risc redus, dar și cu rate reduse de rentabilitate, în timp ce piața de capital este redusă, subdezvoltată și puțin lichidă.

În plus, ceea ce sistemul actual le poate oferi este, pentru moment, doar existența unei sume de bani în cont la momentul pensionării, deoarece legislația în domeniul furnizării de pensii în acest sistem nu a fost încă adoptată, nici măcar nu există o idee clară în acest sens.

În cele mai multe țări, reforma sistemului de pensii prin introducerea fondurilor de pensii private nu a îmbunătățit securitatea persoanelor vârstnice. În multe cazuri, investițiile fondurilor de pensii obligatorii nu au fost suficient de diversificate, concentrându-se, în general, pe titluri de stat.

Riscul generat de investiții este unul din cele mai importante, în cazul fondurilor de pensii. De aceea și normele elaborate de către CSSPP prevăd grade diferite de expunere la risc. Astfel, prospectul schemei de pensii stabilește și gradul de risc al fiecărui fond, în parte, în funcție de politica de investiții stabilită. Cele mai importante instrumente în care se pot investi activele fondurilor de pensii sunt: titluri de stat – până la maxim 70% – și valori mobiliare cotate pe o piață reglementată – până la 50%. În funcție de gradul de risc stabilit în politica fondului, se decide structura portofoliului de investiții – orientându-se mai mult spre titluri de stat sau spre valori mobiliare cotate pe bursă.

O rentabilitate reală a investițiilor pozitivă este greu de obținut, având în vedere lipsa instrumentelor viabile de a investi, dar și nevoia de a obține o rată de rentabilitate suficient de ridicată pentru a acoperi inflația și costurile de administrare, în condițiile asumării unui risc cât mai redus.

În plus, titlurile de stat sunt emise doar pe termen scurt, lipsa acestui instrument de investiții pe termen mediu și lung va determina o creștere a costurilor cu investițiile, sau va determina societățile de administrare spre investiții mai riscante.

2.3. SISTEM INFORMATIC ȘI COLECTAREA CONTRIBUȚIILOR

Sistemul informatic și de colectare a contribuțiilor mai crează, încă, probleme și în ceea ce privește gestionarea sistemului public de pensii.

Sistemul fondurilor de pensii are la bază modelul conturilor individuale și, ca atare, orice contribuție plătită în numele unui participant trebuie alocată cât mai repede posibil în contul participantului. Dacă anterior plății primelor contribuții sistemul informatic nu va fi funcțional, nu va permite funcționarea fondurilor de pensii.

Așa cum am menționat deja, există două instituții implicate în sistemul de gestionare a evidenței și de colectare a contribuțiilor, respectiv o instituție publică care colectează – ANAF – și una care ține evidența contribuabililor în afara administratorilor fondurilor de pensii – Casa Națională de Pensii.

Sistemul informatic deficitar a fost una din problemele majore cu care s-a confruntat și sistemul de pensii din Polonia, un număr mare de conturi au rămas inactive, ca urmare a imposibilității alocării contribuțiilor plătite către fiecare participant în parte. Plata datoriilor Instituției de Asigurari Sociale către fondurile de pensii s-a realizat mai greu decât era de așteptat. În concordanță cu abordarea adoptată, arieratele au fost asumate de către Trezoreria statului și au fost îndeplinite prin emiterea de bonduri.

Pentru a nu majora și mai mult costurile de tranziție, este nevoie ca sistemul informatic să fie pe deplin funcțional înainte de 1 ianuarie 2008.

2.4. SISTEME DE GARANTARE

Cel mai important argument în favoarea introducerii unor mecanisme de garantare este derivat din conceptul de cădere a piețelor financiare. Creșterea economisirii și dezvoltarea pieței de capital au fost doar două din obiectivele asumate de guvern în introducerea pilonului doi de pensii. În fapt, Guvernul și-a externalizat o parte din responsabilitate către sectorul privat, dând, în schimb, acestuia posibilitatea de a obține câștiguri importante din investirea contribuțiilor participanților la aceste fonduri. Cele două obiective menționate mai sus ar putea fi privite cel mult ca beneficii colaterale ale introducerii sistemului, însă întreaga atenție ar trebui îndreptată spre identificarea unui mod în care investirea acestor contribuții să se facă în deplină siguranță, astfel încât să se permită atingerea obiectivului de a oferi un nivel adecvat al veniturilor din pensii.

În condițiile în care fondurile de pensii din România sunt construite pe principiul contribuțiilor definite, oamenii trebuie să înțeleagă că riscul le revine în totalitate. Nivelul garanției este doar cel oferit de stat, care nici măcar nu acoperă nivelul real al contribuțiilor plătite.

Deși nivelul costurilor de administrare este limitat de lege și, totodată, sunt stabilite plafoane maximale pentru fiecare categorie de investiție, nivelul beneficiilor garantate de lege este limitat la valoarea nominală a contribuțiilor minus comisioanele de administrare. Dacă avem în vedere o inflație medie anuală de 2.7%, pe parcursul a 20 de ani, și menținerea, pe aceeași perioadă, a nivelului actual de comisioane, la sfârșitul perioadei statul garantează doar aprox. 80% din valoarea reală a contribuțiilor.

Pentru a menține nivelul contribuțiilor plătite, rata de rentabilitate anuală a unui fond nu trebuie să scadă sub aprox. 2,6%. În plus, păstrarea valorii reale a contribuției ridică rata de rentabilitate anuală la aprox. 5%, în condițiile unei rate anuale a inflației sub pragul de 3%.

De asemenea, sistemul de monitorizare a rentabilității fondului este extrem de precar, dacă avem în vedere că prevederile legii sunt extreme de flexibile – Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private ridică autorizația de administrare unui fond doar dacă timp de 4 trimestre, consecutiv, un fond înregistrează o rată de rentabilitate mai mică decât rata de rentabilitate minimă a tuturor fondurilor. Rata minimă de rentabilitate a tuturor fondurilor nu este definită de lege, ea este stabilită de către Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private, iar legea nu prevede criteriile în baza cărora Comisia stabilește această rată.

2.5. TRANSPARENȚA

Chiar dacă opțiunea de a participa la acest sistem este reală doar pentru cei între 35 și 45 de ani, opțiunea este individuală în a alege un fond de pensii sau altul.

De aceea, transparența, atât în ceea ce privește activitatea Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private, dar și cea a administratorilor, este esențială.

Lipsa de transparență în pilonul 2, din Ungaria, s-a datorat nu numai unei informări insuficiente cu privire la rentabilitate și cheltuieli, dar și datorită structurii mixte de cheltuieli, care creează probleme de comparabilitate. Instituția de supraveghere a pensiilor din Ungaria consideră că cel mai important risc este legat de faptul că este un sistem de economii pe termen lung, unde structura de investiții și transparența operațiunilor fondurilor sunt foarte importante. Aceeași instituție apreciază că riscul sectorului este moderat per total, însă, în cazul unor fonduri mari, aparținând unor grupuri financiare, absența competiției conduce la creșterea cheltuielilor de administrare a activelor peste nivelul mediu al pieței. Aceasta înseamnă o transparență limitată a managementului activelor.

Aceleași probleme le va avea și România. În plus, faptul că o serie de elemente nu sunt cunoscute și nici dezbătute public, reduce și mai mult transparența.

Este important ca, cel puțin până la stabilizarea funcționării acestor fonduri, să se poată monitoriza evoluția procesului de administrare. Participanții la astfel de fonduri, în cea mai mare parte, nu sunt familiarizați cu modul de funcționare al acestor fonduri, cu drepturile și obligațiile pe care le au și, în unele cazuri, nu au timpul și capacitatea necesară pentru a urmări evoluția fondului la care au aderat.

2.6. IMPACTUL DE GEN

Studiile realizate la nivelul diferitelor state care și-au privatizat sistemul de pensii arată că există diferențe care, în general, defavorizează femeile:

- În general, femeile înregistrează rate mai mici de participare pe piața muncii, participând mai mult la munca domestică – femeile lucrează în sistem de muncă salarizată, în medie, doar jumătate din anii pe care îi lucrează bărbații; aceasta și din cauza întreruperilor legate de concediile de maternitate și de creștere și îngrijire a copiilor;
- Salariile mai mici, datorate valorizării mai slabe a muncii femeilor și apartenenței lor la domenii economice mai slab plătite – până la vârsta adultă, femeile câștigă, în medie, 2/3 din cât câștigă bărbații;
- Dacă beneficiile de pensie depind de contribuții și contribuțiile depind de salarii, tipul de muncă și numărul de ani de muncă, femeile primesc beneficii de pensie mai mici.
- Problemele demografice și reglementările referitoare la pensionarea anticipată amplifică diferențele:
 - Femeile trăiesc, în medie, cu 3-5 ani mai mult decât bărbații și sunt mai tinere decât soții/partenerii lor;
 - Femeilor li se permite, adesea, să se pensioneze cu 5 ani mai devreme decât bărbații. Este tentant, însă acest lucru înseamnă că ele acumulează mai puține rezerve pentru perioada de pensie;
 - Dacă adăugăm și faptul că trăiesc mai mult decât soții/partenerii lor, riscul de sărăcie este și mai mare – trăiesc o perioadă mai lungă de timp din rezerve mai mici.

Rolul speranței de viață este important în stabilirea beneficiilor de pensie pentru femei și bărbați, conform sistemului de pensii private. Dacă sistemul va copia practicile asigurărilor private de a folosi tabele diferite pentru speranța de viață a femeilor și a bărbaților, atunci femeile pot ajunge să primească doar jumătate din cât primesc bărbații⁷.

Pentru România, estimările făcute în legătură cu impactul de gen al reformei pensiilor indică faptul că numărul mai mic de ani de muncă, câștigurile mai mici și speranța de viață mai mare pot conduce la o reducere a pensiei medii a femeilor cu aproximativ 34%, în comparație cu cea din sistemul public, dacă situația rămâne neschimbată⁸.

Există un număr de probleme de gen majore legate de reforma pensiilor, care pot fi analizate cel mai bine uitându-ne la femei din diferite grupe de vârstă, așa cum vor fi afectate de legislație:

FEMEILE CU VÂRSTA ÎNTRE 35 ȘI 45 DE ANI

Este grupa de vârstă care trebuie să facă față celor mai multe dificultăți și a cărei poziție este cea mai complexă. Acest grup va fi supus programatei creșterii a vârstei de pensionare la 60 de ani și ar putea fi subiectul încă unei creșteri a vârstei de pensionare, pentru egalizarea

⁷ Conform simulărilor făcute pentru Polonia, în cadrul studiului "Dimensiunea de gen a reformei pensiilor în Europa Centrală și de Est: Cazurile Republicii Cehe, Poloniei și Ungariei", realizat de ILO-CEET, 2004.

⁸ Raportul „Dimensiunea de gen a reformei sistemului de securitate socială din România”, coordonat de Marian Preda, finanțat de ILO-CEET, 2005.

vârstei de pensionare a femeilor și bărbaților la 65 de ani. Deocamdată, însă, nu există planuri formale pentru acest lucru, iar Uniunea Europeană lasă această decizie la latitudinea guvernelor naționale. Totuși, peste tot în Europa, există o tendință generală de creștere a vârstei de pensionare și de egalizare a ei pentru femei și bărbați, sau, cel puțin, de micșorare a diferenței dintre vârsta de pensionare a bărbaților și cea a femeilor.

Femeile din acest grup vor avea posibilitatea de a participa sau de a nu participa la schemele de pensii private din cadrul pilonului 2 și, deci, de a li se redirecționa o parte din contribuție de la sistemul de pensie publică într-un fond de investiții private, pe care îl vor alege. Însă, aceasta este o opțiune fără cale de întoarcere – odată ce au intrat în schemele de pensii private, nu va mai exista opțiunea de a părăsi sistemul mixt și de a se întoarce doar la pensia publică.

Decizia pe care femeile trebuie să o ia este diferită de cea a bărbaților, pentru că:

- Vârsta lor de pensionare mai mică înseamnă că vor avea mai puțin timp să-și construiască pensie pe pilonul 2, și, într-o schemă cu contribuții definite (procent fix din venituri), perioada de contribuție este foarte importantă pentru nivelul beneficiilor ulterioare.
- Odată ce vor începe să primească pensia, vor face acest lucru pentru o perioadă mai lungă de timp decât bărbații, datorită speranței lor de viață mai mare. Astfel că, nivelul pensiei realizate în cadrul pilonului 2 va fi puternic influențat de decizia politică asupra modului de calcul a beneficiilor, adică dacă beneficiile vor fi calculate separat pentru femei și bărbați.

Se estimează că legea privind anuitățile va fi realizată în decurs de 3 ani de la începerea funcționării schemelor de pensii private obligatorii și este mai mult decât probabil că va fi permisă folosirea unor tabele biometrice diferite, pentru femei și bărbați, pentru calculul anuităților. **Dacă așa vor sta lucrurile, o femeie cu aceleași câștiguri medii de-a lungul vieții active și cu același număr de ani de muncă cu ale unui bărbat va primi beneficii, din cadrul pilonului 2, cu aproximativ 20% mai mici decât cele ale bărbatului.**

Încă nu este clar cum va fi calculată contribuția celor care, până acum, au contribuit doar la pensia publică și vor opta și pentru contribuția la o pensie privată. Este, însă, sigur că beneficiile din al II-lea pilon vor fi oferite doar sub formă de pensie lunară, și nu ca sumă întreagă, odată cu pensionarea.

Chestiunea anuităților unisex implică o coliziune frontală între imperatiile comerciale (în medie, pensiile femeilor chiar costă mai mult decât cele ale bărbaților) și obiectivele politicilor publice (tratament egal pentru femei și bărbați, în ceea ce privește pensia). Dacă legislația impune, pur și simplu, rate unisex pentru anuități, fără nici o altă acțiune de prevenire a discriminării, este de așteptat ca noile fonduri private de pensii să caute metode de a evita să aibă femei printre participanți. Își pot promova serviciile, în special, la nivelul bărbaților și/sau pot vinde anuitățile pentru bărbați la prețurile anuităților pentru femei, asigurându-și, astfel, un profit mai mare fără ca, în fapt, să existe beneficii pentru femei sau pentru bărbați.

Prin urmare, succesul unei politici de anuități unisex va depinde de existența unei considerabile reglementări suplimentare, și nu doar a unei simple enunțări dintr-o lege. Totuși, acestea nu sunt motive pentru a accepta un tratament inegal. Discutarea acestor probleme va informa și conștientiza publicul asupra lor, va ajuta femeile să înțeleagă exact de ce este vorba și ce servicii vor cumpăra, dacă decid să intre în pilonul al II-lea și, poate, chiar să-și pună fondurile de economii pentru pensie la adăpost. Doar o lege care cere anuități unisex nu este

suficientă. Pentru a asigura o adevărată protecție pentru femei, aceasta ar trebui să fie însoțită de reglementări care să prevină discriminarea împotriva femeilor.

Deși discriminarea pe criterii de vârstă nu este, neapărat, o problemă pentru femeile din această grupă de vârstă, ele se apropie de perioada în care vor începe să întâmpine această problemă. De asemenea, alte probleme reale țin de perioadele de întrerupere a activității profesionale, pentru îngrijirea copiilor sau pentru alte responsabilități familiale, care creează pauze în munca salariată și, deci, în acumularea contribuțiilor la pensie, ceea ce duce la o pensie privată mai mică.

FEMEILE CU VÂRSTA SUB 35 DE ANI

Creșterea graduală a vârstei de pensionare și problemele de ocupare pentru femeile mai în vârstă sunt probleme cu care și această categorie de vârstă se va confrunta, în cele din urmă. Totuși, chestiunile legate de pensie și de vârsta retragerii din activitate sunt, încă, departe și nu ne putem aștepta ca aceste detalii despre modul în care se calculează pensiile și anuitățile, sau chestiunile legate de discriminarea pe criterii de vârstă să stârnească un foarte mare interes. Pentru femeile din această categorie, cele mai pertinente probleme țin de:

- Privatizarea pilonului 2 – pentru ele va fi obligatoriu să participe la pensia privată, așa încât trebuie să știe care sunt cele mai probabile efecte pe care le va genera participarea lor la pensia privată și cum să aleagă fondul de pensii private la care să contribuie;
- Modul în care vor fi penalizate, în perioada de după pensionare, pentru perioadele de întrerupere a muncii salariate determinate de concediile de maternitate, de creștere și îngrijire a copilului și de alte responsabilități familiale, prin efectele asupra nivelului pensiei; și
- Care este legătura dintre impactul segregării locurilor de muncă și a domeniilor de muncă majoritar feminine vs. masculine, plata inegală și tratamentul discriminatoriu de nivelul pensiei lor private din cadrul pilonului 2.

De asemenea, această categorie de femei vor avea nevoie de informații clare și corecte despre primul și al doilea pilon, precum și despre ce înseamnă reforma pentru ele.

GRUP TRANSVERSAL

Există cel puțin o categorie de femei pentru care apar probleme suplimentare, în toate grupurile de vârstă deja menționate:

FEMEILE DIN ECONOMIA INFORMALĂ ȘI CELE CARE LUCREAZĂ PE CONT PROPRIU

Declararea unui venit mai mic decât cel real este o practică frecventă a angajatorilor și, pentru femeile care lucrează pe cont propriu în mass media și în industriile de creație, există tendința de a se declara venitul doar la nivelul salariului minim pe economie, restul plăților acordându-se pe baza contractelor de “proprietate intelectuală”, care sunt supuse impozitului pe venit, dar nu și contribuției la bugetul de pensii și asigurări sociale. Nivelul de conștientizare al impactului pe care acest lucru îl va avea asupra beneficiilor de pensie este foarte scăzut.

Desigur, același lucru se aplică și bărbaților, dar combinația dintre venitul scăzut declarat și întreruperile mai dese pe care le au femeile în munca salariată înseamnă penalități mai mari pentru femei, în ceea ce privește nivelul pensiei.

CAPITOLUL 3

MODUL DE SUPRAVEGHERE ȘI REGLEMENTARE A SISTEMULUI DE PENSII PRIVATE OBLIGATORII – PREROGATIVE ALE CSSPP ȘI INFLUENȚE ASUPRA ACESTEIA CE POT AFECTA FUNCȚIONAREA SISTEMULUI

Având în vedere caracterul public al contribuțiilor la fondurile de pensii private, dar și necesitatea de a asigura atingerea obiectivelor precizate mai sus, inclusiv de către fondurile private de pensii, este extrem de important modul în care instituțiile statului vor proceda la reglementarea și supravegherea acestor fonduri.

Dacă statul nu mai poate garanta un nivel al pensiei la retragerea din viața activă, atunci trebuie să utilizeze toate instrumentele pe care le are la dispoziție pentru a se asigura că managementul acestor fonduri este unul eficient și cât mai puțin riscant posibil.

Așa cum am menționat deja, sistemul pensiilor private este la fel de expus influenței politice ca și sistemul public. Numirea membrilor Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private de către partidele politice poate crește expunerea la intervenția politică. Cu toate acestea, asumarea responsabilităților pentru deciziile luate trebuie să se realizeze nu numai de către o persoană, membru al Consiliului de Administrație al CSSPP, dar și de către un partid.

Trebuie asumat, însă, ca regulă generală, profesionalismul și integritatea morală și profesională a celor numiți în structurile de conducere ale CSSPP.

O altă problemă legată de modul de funcționare a Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private este cea legată de independența acesteia față de operatorii din piață. Finanțarea CSSPP de către operatorii din piața de pensii, prin plata unor contribuții lunare, este o măsură ce crește influența acestora asupra modului în care Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private își exercită atribuțiile. Dacă acest mod de finanțare va fi menținut, atunci independența CSSPP, în activitatea de supraveghere a administratorilor, va fi puternic afectată.

În plus, finanțarea Comisiei din fonduri private va limita atribuțiile de control ale instituțiilor abilitate, ale statului, asupra modului în care Comisia își desfășoară activitatea, din punct de vedere financiar.

Modul în care s-a realizat elaborarea setului de norme pentru introducerea fondurilor private de pensii, atât a celor obligatorii, cât și a celor opționale (ex.: sedințe de consultare asupra normelor de aplicare, care s-au ținut la sediile societăților interesate să devină administratori de

fonduri de pensii), arată faptul că există o „conexiune anormală” între Comisie și societățile de administrare. Reprezentanții direcți ai salariaților care vor participa în fonduri și ai angajatorilor acestora, sindicatele și patronatele, au fost, în mică măsură, implicate în procesul de elaborare a legislației secundare, activitate care intră în sarcina CSSPP.

Dialogul trebuie să fie un instrument eficient, pe care CSSPP să-l utilizeze în adoptarea legislației secundare și în implementarea acesteia, având în vedere importanța și impactul măsurilor. Acest dialog poate fi mediat de Comisie doar prin păstrarea unei echidistanțe, între participanții la fonduri și administratorii acestor fonduri.

Prin lege, o serie de prerogative au fost trecute de Parlament Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private. Exercițarea acestora de către Comisie poate aduce prejudicii serioase participanților.

Enumerăm cele mai importante dintre aceste prerogative, în opinia autorilor prezentului studiu, dar și în baza experienței celorlalte state din Europa Centrală, care **ar fi trebuit să fie reglementate direct prin lege**:

- **Modificarea comisioanelor de administrare**
Comisia ar trebui să nu poată modifica aceste comisioane, deoarece nivelul acestora influențează direct rata de rentabilitate a fondurilor. Câtă vreme Comisia este finanțată prin taxe percepute administratorilor de fonduri, este extrem de periculos ca prerogativa modificării comisioanelor de administrare să fie lăsată în sarcina CSSPP.
- **Stabilirea ratei minime de rentabilitate a fondurilor**
Rata minimă de rentabilitate este un element fundamental în filozofia sistemului, coborârea sub acest nivel, pentru o anumită perioadă, conducând la ridicarea licenței administratorului de fond. Nivelul ratei minime de rentabilitate trebuie stabilit, de aceea, direct prin lege, pentru a nu se crea suspiciunea că valoarea acesteia va fi fixată foarte jos, de Comisie, pentru a favoriza administratorii de fond, în detrimentul intereselor participanților.
- **Comisionul de transfer între fonduri**
Transferul participanților între fonduri este elementul fundamental al sistemului, care asigură competiția reală între administratorii de fonduri. Comisia a stabilit acest comision la o valoare foarte mare – 5% din valoarea totală a contului participantului –, ceea ce va conduce la absența competiției în sistem, participanții fiind descurajați să părăsească un fond administrat cu rezultate slabe, datorită sumei mari, din valoarea contului, pe care o pot pierde.

CAPITOLUL 4

CONCLUZII ȘI PROPUNERI DE MODIFICARE A LEGISLAȚIEI ACTUALE ȘI PROBLEME CE TREBUIE AVUTE ÎN VEDERE LA ELABORAREA LEGISLAȚIEI SECUNDARE

4.1. CONCLUZII

Având în vedere și cele de mai sus, se poate concluziona că actuala formulă de sistem de pensii nu rezolvă probleme de protecție împotriva riscului de îmbătrânire pentru toate categoriile de populație ocupată. Instituțiile statului se axează, în continuare, doar pe o completare a sistemului de beneficii oferit, în special, salariaților, lăsând, în continuare, în afara sistemului, celelalte categorii ale populației ocupate, în special acele categorii de lucrători pe cont propriu, care nu beneficiază de protecție nici în timpul vieții active, dar nici în momentul retragerii.

Introducerea fondurilor de pensii a fost promovată în ideea de a reduce riscurile demografice și politice ale sistemului PAYG. În practică, însă, s-a dovedit că fondurile de pensii, chiar și în țările cu piețe de capital dezvoltate și bine reglementate și supravegheate, sunt supuse riscurilor legate de volatilitatea pieței de capital. Mai mult, riscul de interferență politică în funcționarea fondurilor de pensii nu s-a putut elimina.

Necesitatea de a asigura un nivel minim garantat al pensiilor, ca și lipsa de acoperire, în cazul unor persoane vârstnice, va conduce la o creștere a cheltuielilor bugetului public, atunci când lucrătorii nu vor obține, din acumulare, suficiente resurse pentru a atinge nivelul minim garantat. În plus, sistemele de pensii mulți piloni pot, gradual, cădea sub nivelul minim, dacă nivelul garantat este indexat, în timp ce pensia obținută – nu.

Este extrem de important modul în care instituțiile cu abilități legislative se vor implica în reglementarea sistemului fondurilor de pensii, în favoarea cetățenilor.

Transparența în luarea deciziilor și în procesul de administrare, modul în care Comisia de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private va interveni, în cazul unor eventuale încercări de fraudare a sistemului, informarea corectă, completă și într-un limbaj accesibil sunt doar câteva elemente ce pot contribui la construirea încrederii populației în acest sistem de pensii.

Obiectivele sociale asumate la nivel european trebuie să guverneze sistemul fondurilor de pensii, la fel ca și în cazul sistemului public.

Cu toate acestea, participanții sunt obligați să intre în sistem fără să cunoască integral modul de funcționare a acestuia. **Adoptarea legii anuităților la 3 ani după intrarea în vigoare a pilonului 2 înseamnă, pentru participanți, doar impunerea contribuțiilor, fără a putea cunoaște și un nivel estimativ al beneficiilor de pensie.** Ca atare, dezbaterile asupra legislației în domeniul calculului și plății anuităților ar trebui să înceapă cât mai curând posibil și cu o consultare cât mai largă.

În ceea ce privește impactul de gen al aplicării Legii nr. 23/2007, acesta poate afecta negativ femeile în mai mare măsură, putând duce la diminuarea pensiilor lor până la aproximativ jumătate din cea a bărbaților, în special datorită folosirii unor tabele biometrice diferite, pentru femei și bărbați, în calculul cuantumului de pensie lunară.

4.2. PROPUNERI DE MODIFICARE ȘI COMPLETARE A LEGII, RECOMANDĂRI PRIVIND MODUL DE PREGĂTIRE A IMPLEMENTĂRII SISTEMULUI

Având în vedere problemele la care este expus sistemul fondurilor de pensii private obligatorii, ca și experiența țărilor ce au implementat acest sistem, transmitem instituțiilor statului cu responsabilități în implementarea acestei reforme următoarele propuneri de modificare și completare a legislației în vigoare și următoarele recomandări privind modul de pregătire a implementării sistemului:

- Definirea sistemului și implementarea acestuia, astfel încât să se urmărească obiectivele sociale asumate la nivel european;
- Renunțarea la posibilitatea lăsată Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private de a revizui, periodic, limita stabilită de lege pentru costurile de administrare;
- Modificarea modului de finanțare a Comisiei de Supraveghere a Sistemului de Pensii Private pentru a întări controlul Parlamentului și cel al Curții de Conturi asupra acestei instituții;
- Păstrarea în limite rezonabile a nivelului maxim al comisioanelor, având în vedere nevoia de a menține un risc redus pentru aceste fonduri;
- Crearea pieței titlurilor de stat, pe termen mediu și lung;
- Revizuirea sistemului de garantare, prin creșterea nivelului garantat, cel puțin la valoarea reală a contribuțiilor plătite;
- Definirea, prin norme sau prin lege, a etalonului de rentabilitate, în funcție de care se decide retragerea licenței;
- Plata contribuțiilor la pensiile private obligatorii, pentru persoanele aflate în concediu de maternitate și de creștere și îngrijire a copilului, din bugetul de stat;
- Specificarea clară, în lege, a utilizării unor tabele biometrice unisex în calculul actuarial al cunatumului pensiei lunare;
- Finalizarea sistemului informatic și informațional de identificare și evidență a contribuabililor, pentru a nu crea distorsiuni în sistem;
- Începerea, de urgență, a campaniei de informare a populației, cu privire la obligațiile și beneficiile pe care aceasta le are din sistemul de pensii private;
- Creșterea transparenței, în ceea ce privește costurile generate de această reformă a sistemului de pensii, precum și modul în care acestea vor fi suportate și de către cine;
- Asumarea publică a influențelor pe care această măsură le va avea asupra pensionarilor actuali, cât și a celor viitori;
- Crearea condițiilor pentru promovarea unui model de dialog social real, fără a induce semnale de favorizare a unui grup de interese sau altul;
- Finalizarea unor prognoze oficiale, pe termen mediu și lung, care să furnizeze informații cu privire la impactul introducerii acestor fonduri de pensii asupra nivelului de trai al viitorilor pensionari, prognoze atât pentru sistemul public, cât și pentru cel administrat privat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Competition and performance in the Hungarian second pillar – World Bank
2. Republic of Poland – selected issues – International Monetary Fund
3. Programul de Convergența 2006-2009
4. Pension Reforms and the Development of Pension Systems: an Evaluation of World Bank Assistance – Independent Evaluation Group – The Independent Evaluation Group (IEG) is an independent unit within the World Bank; it reports directly to the Bank's Board of Executive Directors. The goals of IEG 's evaluations are to draw lessons from Bank experience, and to provide an objective basis for assessing the results of the Bank's work
5. Pension reform in Hungary – A preliminary assesment, World Bank
6. Privately managed pension provision, Social Protection Committee, European Commission
7. Adequate and sustainable pensions – Synthesis report 2006, European Commission
8. The Gender Dimensions of Social Security Reform, vol.II, Case Studies of Romania and Slovenia, ILO CEET 2006,
9. The Gender Dimensions of Social Security Reform in Central and Eastern Europe: Case Studies of the Czech Republic, Hungary and Poland, ILO CEET, 2003